

ДЕСЯТЬ КНИГ УНІКАЛЬНОЇ КРАЄЗНАВЧОЇ СЕРІЇ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ КРИМОЗНАВСТВА”

Сучасне кримознавство як невід’ємна складова національного українського й загальносвітового історіографічного процесу динамічно розвивається, є багатогранним за тематикою, з полівекторною методологічною спрямованістю досліджень і досить широким спектром методичного інструментарію його репрезентативів. Із-поміж інших напрацювань цієї галузі української науки помітно виділяється серія “Біобібліографія кримознавства”, в межах якої впродовж усього чотирьох років (2004–2007) вийшло 10 повноцінних книг, практично кожна з яких — авторська монографія. Як з наукової, так і з видавничої точки зору — результат вельми вражаючий; особливо враховуючи новизну й актуальність проблематики.

Майже кожен із випусків зазначеної серії вже був певним чином оцінений колегами з наукового “цеху” — як єдиною поки-що рецензією, так і кількома — і дуже поважного авторства^{1*}. Відтак, детально зупинятися на кожному з випусків “Біобібліографії кримознавства” навряд чи є сенс, — більш доцільним було б зробити узагальнюючий огляд її першої “десятки”, акцентуючи увагу на певних спільних рисах, особливостях, загальних авторських і редакторських досягненнях тощо^{2*}.

Звісно, найпершою спільною рисою “Біобібліографії кримознавства” є її тематична спрямованість, яка задекларована, власне, в назві. Однак, перші десять випусків не утворили

певної єдиної хронологічної чи сюжетної послідовності. Натомість, наповнення серії нагадує складання своєрідної сюжетної мозаїки, де оригінальними авторським роботами викладається цілісна картина розвитку професійних історичних й історико-краєзнавчих студій у Криму. Окремі сюжети з’являються в різних, часто полярних частинах цього наукового “полотна”: тематичний збірник із історії розвитку кримознавства на межі XIX–XX ст. і нариси розвитку кримознавства повоєнного часу; персоналістичні дослідження й студії щодо етнічних спільнот тощо. Проте, такий підхід (у цьому, гадаємо, слід убачати відповідний редакторський задум) робить серію ще більш цікавою — крім актуальності й новизни досліджень, виникає певний азарт: зацікавленому читачеві стає цікавим самому визначати відсутні чи латентні предметно-причинні зв’язки між різними випусками серії, уявно вибудовувати внутрішньотематичні лінії та, звичайно, з цікавістю чекати на появу наступних випусків. Останнє додатково стимулює анонсування кількох найближчих випусків серії наприкінці кожного попереднього^{3*}.

Цілком слушною є теза А. О. Пучкова з його рецензії на перші 8 випусків цієї серії щодо складності роботи бібліографа та біобібліографа. Але у випадку з “Біобібліографією кримознавства” справа значно складніша, адже поряд із суто бібліографічною та біобібліографічною методологією, автори користувалися науковим інструментарієм, притаманним для дослідів із “класичної” персоналістики, регіональної історії, етнології, книгознавства, документознавства й археографії, наукознавства, історіографії. Особливо цікавим і цінним є звернення до призабутого з 1920-х років в Україні (як і на теренах пострадянського простору загалом) просопографічно-

¹ Перелік рецензій на кожен із випусків серії вміщений наприкінці останнього на сьогодні “ювілейного” десятого — монографії Е.М. Кангієвої. Поза науковим рецензуванням допоки залишається єдиний немонографічний випуск серії (Вип. 5), а також кілька останніх, які з’явилися друком протягом останніх року-півтора, — термін за науковими мірками невеликий, і цілком природно, що ці книги обов’язково ще отримають належну критичну й об’єктивну оцінку науковців.

² Щоправда, подібний огляд перших восьми випусків “Біобібліографії кримознавства” вже має місце в сучасній історіографії, де автором стисло рецензований кожен із випусків, а також визначені певні спільні риси серії загалом, де головну увагу відведено постаті її засновника та редактора проф. А.А. Непомнячого (див.: Пучков А.О. “Биобиблиография крымоведения”: многовекторье одной безбрежной темы” // Питання історії науки і техніки. — 2008. — № 1. — С. 53-60).

³ Так, наприклад, наступними після першої “десятки” мають бути монографія А.А. Непомнячого “Подвижники крымоведения. Т.2.: Крымская ориенталистика” та нове в серії за формою видання “Изучение и охрана памятников в Крымской АССР: Исследования и документы”, яке готується до друку О.В. Хлівнюком.

го методу дослідження¹. Подібна методолого-методичне комбінуння є вельми корисним як у подальшому розвитку кримознавства, так і української історичної науки в цілому. Стосовно ж “Біобібліографії кримознавства” — це виокремлює її з масиву спорідненої тематично наукової літератури й, одночасно, об’єднує в окреме історіографічне явище.

Не менш визначальним і багато в чому центруючим чинником серії “Біобібліографія кримознавства” є постать її засновника й редактора доктора історичних наук, професора кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського; керівника Кримського відділення Центру пам’яткознавства НАН України та УТОПІК Андрія Анатолійовича Непомнящого. Природно, що задум подібної наукової серії виник не з порожнього місця: і за тематичною спрямованістю, і за методологічними пріоритетами вона є продовженням його персональних наукових студій — кандидатської й докторської дисертацій, чисельних нарисів, статей, розвідок, рецензій тощо. Зайве підтвердження тому — кілька книг авторства А. А. Непомнящого в межах ним-таки редагованої серії “Біобібліографія кримознавства” (вип. 3, 7 та майбутній вип. 11 або 12)². Йому ж належить напрацювання мети й основних завдань серії, сформульованих у передмові до кількох із випусків (зокрема, вип. 3, 4): “відновлення історії вивчення Криму <...>, відновлення забутих імен подвижників історичного кримознавства, напівзабутих на сьогодні, а часом й взагалі невідомих форм та методів красназнавчої роботи”³.

У першому ж випуску “Біобібліографії кримознавства” А. А. Непомнящий у передмові обумовив кілька основних методолого-методичних засад, які й обумовили обличчя першої “десятки” серії: застосування біобібліографічного підходу, орієнтування на біоісторіографічну форму дослідження (але “не повернення до панування персоналістичного методу в історіографічних дослідженнях”, а “<...> тенденція до антропологізації історико-наукового пізнання” [с. 9]), розгляд історії історичної науки через призму біографій, використання просопографічного методу вивчення колективних біографій певних соціумів (у даному випадку — певних інтелектуальних корпорацій).

Останнє в сукупності з визначеними метою й завданнями набуває певних програмних рис, що характерно для процесу творення наукової школи^{4,7}. Проте, в даному випадку важко визначити її ключовий, визначальний чинник: персону наукового лідера, теоретико-методологічні засади чи відінституціалізаційний об’єкт. Історія вже знає приклади генерування наукової школи навколо наукового видання. Можливо серія “Біобібліографія кримознавства” — якраз таке видання? Враховуючи, що серед авторів серії більшість — аспіранти проф. А. А. Непомнящого, науковою роботою яких він безпосередньо керував, які сформувалися як науковці за його безпосереднього впливу і які й надалі продовжують працювати

¹ Що не заважає — інколи й у одному дослідженні — авторам серії користуватися також генетичним методом, який більш користований у “класичних” персоналістичних дослідженнях.

² Загалом, до серії можна зарахувати *post factum* й попередні монографії А. А. Непомнящого “Записки путешественников и путеводители в развитии исторического краеведения в Крыму (последняя четверть XVIII — начало XX века)” (К., 1999), “Музейное дело в Крыму и его старатели (XIX — начало XX века)” (Сімферополь, 2000), “История и этнография народов Крыма: Библиография и архивы (конец XVIII — начало XX века)” (Сімферополь, 2001) та “Историчне кримознавство (кінець XVIII — початок XX століття)” (Сімферополь, 2003) — вони цілком відповідають засадам “Біобібліографії кримознавства”, хоча більш вірно було б сказати, що на основі цих робіт А. А. Непомнящим були сформовані засади “Біобібліографії кримознавства”.

³ Цитата з передмови А. А. Непомнящого до монографії Н. В. Кармазіної — вип. 4 серії “Біобібліографія кримознавства”.

⁴ Щоправда, в сучасній історіографії досі немає узагальненого “рецепту” її формування. Розбіжності щодо визначення критеріїв генерування й існування наукової школи часто є надпринциповими: заперечені фундаментальні засади одними дослідниками іншими вважаються аксіомними. Дискусія щодо засад і категорій наукової школи триває вже майже півсторіччя, яка, все ж, спричинила визначення кількох магістральних, так би мовити — визначальних і номінуючих рис наукової школи: наявність наукового лідера (лідерів) (частіше — одночасно і її засновника (засновників)), наявність бодай одного покоління учнів (послідовників), її відінституціалізація (об’єднання навколо певної наукової інституції: кафедри, інституту, друкованого органу тощо), дослідницький рух у єдиному спільному теоретико-методологічному напрямі, а також обов’язкове оприлюднення результатів наукових студій. Проте, найбільш дискусійним є якраз визначення головного з-поміж цих чинників. (Історіографія цього питання досить широка — наприклад, див.: Зербино Д. Д. Наукова школа: лідер і учні (нова концепція). — Львів, 2001. — 208 с.; Мягков Г. П. “Русская историческая школа”. Методологические и идейно-политические позиции. — Казань, 1988. — 198 с.; Храмов Ю. А. Научный лидер и его характерные черты // Наукоеведение и информатика. — 1986. — Вып. 27. — С. 81-91.; Школы в науке. Сборник статей. — М., 1977. — 523 с.; й інші).

в руслі визначених програмних засад “Біобібліографії кримознавства”¹, то твердження про генерування в сучасних умовах наукової кримознавчої школи не виглядає перебільшенням.

У цілому, заснована й редагована проф. А. А. Непомнящим із 2004 р. серія наукових видань “Біобібліографія кримознавства” є помітним, вельми цікавим і корисним явищем у сучасній національній історіографії. Протягом короткого проміжку часу вона набула помітного розголосу серед дослідників — і не тільки кримознавців; сформулировала власні особливості й принципи функціонування — одним словом: отримала власне обличчя; навіть більше — засвідчила ймовірний процес творення нової наукової школи.

Серія “Біобібліографія кримознавства” (вип. 1–10, 2004–2007 роки)

Бобков В. В. Статистики Таврической губернии (XIX — начало XX века): Библиографический указатель / Под ред. и вступ. ст. А. А. Непомнящего. — Симферополь: 2004. — 304 с. — (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 1).

Мусаева У. К. Подвижники крымской этнографии, 1921–1941: Историографические очерки / Таврический национальный ун-т им. В. И. Вернадского; Под ред. и вступ. ст. А. А. Непомнящего. — Симферополь: Таврия, 2004. — 214 с. — (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 2).

Непомнящий А. А. Арсеній Маркевич: Страницы истории крымского краеведения. — Симферополь: Бизнес-Информ, 2005. — 432 с., ил. — (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 3).

Кармазина Н. В. Нариси розвитку історичного краєзнавства в Криму (1954–1991 рр.) /

За ред. та вступ. ст. А. А. Непомнящего: Таврійський нац. ун-т ім. В. І. Вернадського. — Симферополь: Таврія, 2005. — 177 с. — (Біобібліографія кримознавства: Вип. 4).

Историческое краеведение Крыма на рубеже столетий: Вопросы истории кривомоведения и охраны памятников: Сборник научных трудов в честь 150-летия со дня рождения Арсения Ивановича Маркевича. (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 5) // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Сер.: История. — Симферополь, 2005. — Т. 18(57), № 1: Спецвыпуск. — 228 с.

Волкова С. А. Чехи на Півдні України (друга половина XIX — перша третина XX століття). — Симферополь: АнтікВА, 2006. — 160 с. — (Біобібліографія кримознавства: Вип. 6).

Непомнящий А. А. Подвижники кривомоведения. — Симферополь: СГТ, 2006. — 324 с., ил. — (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 7).

Бобкова О. М. А. Я. Фабр: Портрет администратора на фоне эпохи / Центр памятниковедения НАН Украины и УООПИК. — Киев, 2007. — 321 с. — (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 8).

Мусаева У. К. Народный учитель: Документальный очерк деятельности выдающегося крымскотатарского просветителя Усеина Боданинского. — Симферополь: СГТ, 2007. — 248 с. — (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 9).

Кангиева Э. М. Кривомоведение на страницах тюркоязычных периодических изданий крымскотатарской диаспоры / Под ред. А. А. Непомнящего. — К.; Симферополь: СГТ, 2007. — 424 с. — (Биобиблиография кривомоведения; Вып. 10).

¹ Так, наприклад, колишній аспірант У.К. Мусаєва має вже дві монографії в межах серії, перша з яких є адаптованим для видання кандидатським дисертаційним дослідженням, інша — її нова й цілком самостійна праця.